

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳԱԶԵՏԻ ՄԱՍԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐՈՒՄՆԵՐ

Ամէն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքն արգելուած չէ, ամբողջ 20րդ շրջանի (9040գում) — 905յունիս) բաժնորդագրինն է 20Փր. կան. խիկ, կարելի է նաև բաժնորդագրուել քանի ամսի համար որ ուզուի, ամէն թիվ ամսականը 2 Փր. հաշուելով և 1905 յունիս ամսէն աւելին հանդիման պայմանով:

Համակ և ծրարագէտ է զրկել հետեւեալ հասցեով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France).

Ի ՏԱՐԻ

Թիի 21

1904 ՅԵԿՏԵՄԲԵՐ 21 ԴՆ. (Հ. Տ. Դեկտեմբեր 8)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Իմբրագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կոմսարմիայի կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագործունէլ հրատարակուած ձեռագիրները: Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Մանուցման 1 միջկգիրը 1 սանդիվարով է. 1գ լրագրի 2 սանդիվարով:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction: Rue Beaumont, 9.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի քրոնիկ. — Նամակներ Ռուսիայէն (Ս. Պետերբուրգ). — Ռուսիայի հայ եկեղեցական կայուածներ խնդրքը. — Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ ճախագան Տ. Բուզվելի Ե. Ե. Գիպտոսի Հայերը. — Տիգրան բաշաի կտակը. — Հայեր ի Թիւրքիա. — Հայեր ի Ռուսիա. — Հայեր ի Պոկարիա. — Հայ ուսանողներ յԵւրոպա. — Տեղական. — Ռուսիա. — Գերման պատուիրակութիւն մը ի Հայկէշխտան. — Մանուցումներ:

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Արդիտէն, դեկտ. 3, 1904

Պահանջ մը. — Հանգանակութիւններ Սասունի համար. — Ազգասպանութիւն (race-suicide). — Ժողովրդական կարծիքի Ե. հեղինակութեան պիտքը. — Արմէնի քաղաքական հանգիստներ:

Եթէ ապագային պատմաբան մը ուզենայ Ամերիկայի հայ գաղթական հոլթեան պատմութիւնը գրել, զուր տեղ նա պիտի փնտռէ իր աղբիւրները Ամերիկայի մէջ հրատարակուող Հայ թերթերու մէջ, ինչպէս հոն պիտի գտնէ յիշատակարան reign of terror ի եւ ոչ թէ ամերիկահայուն կեանքը օրէ օր պատկերացած, կեանք մը կայ հոս, որ անզուգական պատեհութիւն մը կուտայ հայուն հոգեբանութիւնը ուսումնասիրելու ու երեւան բերելու հայուն որպէս ազատ մարդ պարելու ընդունակութիւնները, եթէ մէկը յանձն առնէր օրէ օրէ գրելու այդ կեանքի երեւոյթները, օգտակար ծառայութիւն մը ու գեղեցիկ պարտականութիւն մը կատարած պիտի ըլլար: Արմէնիան որչափ որ աւելի ընդհանուր արտասահմանեան հայութեան թերթ մըն է, նորէն կրնայ որոշ չափով այս անհրաժեշտ պահանջը լրացնել:

Ամերիկայի հայ գաղթականութեան օրուան հրատապ հարցը՝ կոտորուած, խեղճ Սասունին ու Մուշին օգնելն է: «Կոտոր մը հաց» կուգին «սարի զաւակներ» ու անտէր անտուն որբերը, ու ամերիկահայը իր սովորական գոհողութեամբ այս անգամ ալ կեղծ «կոտոր մը հաց» զրկելու հայրենիքի իր կարօտ եղբայրներուն: Հրաւերը հայոց առաջնորդարանէն եկաւ ու նախաձեռնարկն ալ Ուոքեր եղաւ, ուր Արսէն վարդապետ վեհաժողովի իր սովորական օրինակելի գործունէութեամբ յաջողեցաւ անդրանիկ հանգանակութեան ժողով մը կազմակերպել ու նշանակելի գումար մը գոյացնել: Այժմ Սասնոյ ժողովները տեղի կունենան ամեն հայաբնակ քաղաքներու մէջ եւ կը յուսացուի պատկառելի գումար մը հասցնել կարօտներուն:

Ամերիկայի հայոց լեզուն գործածելով ըսենք թէ սա չէզոք շարժում:

մըն է, բայց նորէն կուսակցականներն են որոնք իրենց որոշ դերն ունին այս շարժման մէջ: Խեղճ Սասունին օգնելն է, ու ամէնքն ալ կը համաձայնանայ կէտին վրայ: Բայց խնդիր մը կայ որ անհամաձայնութիւններու ու կոռուներու տեղիք կուտայ: Կուգի գիտցուիլ թէ Սասունի և Մուշի վերջին ջարդերուն պատասխանատուն ո՞վ է: Անշուշտ փափաքելի էր որ այդ պատասխանատուութիւնը ճշդուէր և ոճրագործը պատժուէր: Բայց աշխարհիս ոճրագործը պատժողը միայն ազատութիւնն է. և այդ պատասխանատուութիւնը ներկայ պարագային երբեք չի կրնար ճշդուիլ: Դիմելն որ իրականութիւնը չբացուի ժողովրդի առաջ, կըսեն թէ վերջին ցոյցերի արդիւնքն է Սասնոյ կոտորածը: Բայց խնդիրը հոն կը կայանայ թէ պատրաստուած ցոյց մը կա՞ր, թէ դեպքերի բերմունք մըն էր այդ: Ենթադրենք որպէս մը թէ պատրաստուած ցոյց մը կար, դարձեալ ո՞վ պիտի ըլլայ պատասխանատուն, եթէ ոչ Մեծ Մարդասպանը: Ինչո՞ւ կոտորել անմեղ անզէն ժողովուրդը, իրաւաբանական ո՞ր սկզբունքն է որ պիտի արդարացնէ Մարդասպանը որ կոտորած է անմեղները, որովհետեւ կոտորուողներու ազգակիցներէն քանի մը հոգի իրեն դէմ զէնք բարձրացուցած են: Պատասխանատուն Սուլթանն է, որչափ ալ մենք հակառակ ըլլանք այս պարագային որեւէ ապստամբական շարժման հայաստանի մէջ: Դարձեալ մէկ կուսակցութիւնը միւսի երեսին կը զարնէ «Ազգասպան» ածականը:

Ու ազգասպանութիւն մը հոս Ամերիկահայոց մէջ կը գործուի, ու ամէնք լուռ են: Կըսուի թէ երեսուն հազար հայ կայ Ամերիկայի մէջ: Բայց երեւակայեցէք որ ընտանեկան կեանքը գրեթէ գոյութիւն չունի: Շատ քիչ բացառութեամբ ամէնքն ալ չափահաս երիտասարդներ են: Բայց ոչ հայ աղջիկներ կան, ոչ ալ ամուսնանալու պատեհութիւններ: Անցեալ տարի Նախագահ Բուզվելի ազգասպանութիւն (race-suicide) անուն տրուաւ այն իրականութեան թէ մարդիկ կան որոնք չեն ամուսնանար

կամ կամուսնանան բայց զաւակներ ունենալու պարտականութիւնն կը հրաժարին: Race suicide մըն է որ Ամերիկայի հայութիւնը կը գործէ, կամ լուռ ցեղային կոտորած մը, որու մասին խօսողներ չկան:

Ու մեր հասարակային կեանքին մէջ եթէ ընդհանուրին չահեկան հարցերու մասին խօսողներ ալ ըլլան, ո՞վ է լուրը, Երկու խոշոր պահանջներ հայութեան մէջ, որ հայ հասարակութիւնը ընդհանրապէս, և Ամերիկայի հայութիւնը մասնաւորապէս, հակասութիւններու քառս դարձուցած են: Ոչ հասարակական կարծիք կազմուած է մեր մէջ, և ոչ ալ հեղինակութիւններ կան որով կարելի ըլլար հրապարակային խնդիրները վճռել այն դիւրին միջոցով որ քաղաքակրթ ազգերն իրենց փորձառութիւններով ցոյց կուտան: Ինչո՞ւ այս պէտ: Պատասխանը գտնելու համար շատ ալ խոր ուսումնասիրութիւններու մէջ մտնելու չէ. ատ շատ օրոշ է և չեմ կարծիք մէկը պիտի գտնուի որ հակառակ տեսութիւն ունենայ: Պատճառն այն է որ մենք կը մըտնենք ու չենք գնահատել: Ահա եւ իրտասարդ մը, անկեղծութեան ու անձնութեան բոլոր լրջութեամբ ինքզինքը կը նուիրէ հրապարակային գործին: անկեղծ է ան, լուրջ ու մտաւոր պաշար ալ ունի, անվախ ալ է և առանց չարամտութեան իր տեսութիւնները կը հրատարակէ: Բայց շատ չի տեսի, ասա՛ մուրեր կըսկսին տեղալ ամէն կողմէ, ոչ թէ կը քննադատուի ան, ալ կը սեպուի, կ'այսպէս ու կը հալածուի: Ինչ պիտի ըլլայ անոր վերջը: Պատասխանը շատ պարզ է. կամ պիտի յուսահատուի ու անհատական շահերու բարձրացման մէջ պիտի փնտռէ իր ձգտման գոհացումը, կամ բոլորովին անտարբեր պիտի մնայ, եւ կամ եթէ հրապարակի վրայ ալ մնայ, որոշ հեղինակութիւն մը չպիտի կրնայ ստեղծել: Առանց հեղինակութեան հասարակային կարծիքը գոյութիւն չունի:

Բայց այս անմխիթար իրականութեան հանդէպ ուրախալի երեւոյթ մըն է այն համակրական ցոյցը զոր

Ամերիկայի հայութիւնը ըրաւ դէպի վաղեմի հասարակային գործիչ մը. գնահատական շարժում մըն է առ որ պիտի կրնայ ստեղծել հոսանք մը հեղինակութիւն բարձրացնելու ու հասարակային կարծիք սաղմելու Ուր մենիւիս քսանամեակին առթիւ կատարուած հանգէսներն ըսել կուզեմ, որոնք անդի ունեցան Ուսգրի, Բրոքլինէնի, Պոսթոնի, Շիքակօի, Ուէսթ-Հոպքընի մէջ և այլ անոց, առանց կուսակցական նկատմաներու:

MA

ՆԱԽԱԿ ՌՈՒՍԻԱԷՆ

Պետերբուրգ, 9 (Ն. Տ.) դեկտ. 904

Ամենահետաքրքիր քաղաքական շրջափոխութեան և բացայայտ ու արագ ձեւակերպման եղելութիւններն և դեռ կատարուելիքներն մի ամբողջ բարդ բայց զիւրմբունքի մեքենայ է ներկայացնում այսօր Ռուսաստանը: Այդ հսկայական երկրի սղագամիջեան խորտուները սքողեցին Մայ-Ուրեկի անհետնալու պատերազմի թշուառները զգացումը: Պատերազմի արհաւիրքների եւ վնասների շնորհիւ չէ որ այսօր Ռուսաստանը երբեք չէ պահպանողականների և ազատամիտների ուժեղ բաղխումքի: Պատերազմը պատճառ չէ, այլ մի գեղեցիկ եւ խիստ նպատակայարմար առիթ. մի առիթ, որին այսպէս արագ սպասել չէին երազում անգամ տասներկու ամիս առաջ:

Ռուսաստանի նոր պատմագրութեան մէջ կարծես թէ «40 տարուայ շրջանը» մի բարեբեր թիւ է ազգագրութեան համար. — յիշե՛ք. որ 1864 թուին էր, երբ Աղեքսանդր Բ կայսրը իրեն նշանաբան ընդունելով այն ասացուածք թէ «Եթէ բարեկարգութիւնը վերելիք չը մտցուի կամ մոլին, ճեքքեիք կը մտցուի ստիպողաբար» —, ազատագրեց գերիները: Աղեքսանդր Գ կայսրը 1888ին քաղաքացիական ինքնավարութեան օրէնք սահմանեց: Իսկ այսօր, 1904 թուին ազատական ոգով Սահմանադրութիւնն է առաջադրուած: Այսօր Ռուսաստանի ամբողջ հասարակութիւնը ուշադրութեամբ դիտում է ակնապիշ կերպով մամուլի սանձարձակ և անսովոր արտայայտութեան ձևը: Այսօրուայ ռուսական մամուլը իր անթիւսածութեամբ և չափաւորութեամբ սոսկ հակապատկերն է ներկայացնում մինչև այժմ եղածին: Մամուլը ազատ է խօսալու կառավարութեան դէմ և բարենորոգումների մասին: Մամուլը բաժանուած է երկու կուսակցութեան. մէկը ազատականներ (լիբերալ) և միւսը արմատականներ. դրոյս երկուսի նպատակն է բարեկարգութիւնն է, միայն այն տարրերով թեմք, որ ազատականները պահանջում են մէկ բարեկարգութիւն նախ, այն է պետական կազմակերպութեան բարեկարգութիւն. իսկ արմատականները պահանջում են մի շարք լրիւ բարեկարգութիւններ վարչական և հասարակական բոլոր պահանջներ: Ինչպե՛ս Մէլչիսլոսի անուանի հրապարակախօսը իր «Յուշիկներ» յօդուածի մէջ որ տպագրուեց իր «Գրառութիւն» (Քաղաքացի) թերթի մէջ, մեծ ազդուկ հանեց: Նոյն «Գրառութիւն» թերթի վերջին համարի մէջ զետեղուած է մի շատ զօրեղ յօդուած «Գրառութիւն» խորագրով, որի խմբագրը այն է թէ «Ռուսաստանի ազգայնութեան վերագրուած մեծ գործընթացն ոգին խաբուսիկ պատրանք էր միայն, որովհետև այսօր փաստացի ակնյայտն է Ռուսաց ազգական, երկաթուղային, նաւային և այլ շատ բաների թուրքիկ

աննախանձութիւնը: Ռուսաստանը իր ամբողջ ներքին ջախջախ կազմակերպութեամբ, հոգեկան եւ մտացի տկարութեամբ ցուցադրուած է ի տես աշխարհի: Մինչդեռ թշնամի ձապոնացիք օրէց օր աւելի գաղտնապահ և կազմ են դառնում և հակառակ Ռուսաստանի՝ ձապոնացի ազգաբնակչութիւնը աւելի և աւելի բարեհայեաց և ջանադիր է դառնում: » «Ռուս» թերթը գետեղել է մի ակնաւոր գրագէտի գրչին պատկանող և մեծ ժողովրդականութիւն գտած երգ, որ կրում է հետեւեալ վերնագիրը «Մեր ժամանակակից հերոսը. Նրա ի պատիւ ռուսական յարութիւն առնող լիբերալիզմի, պետութեան թողութեան թեմք»: Որպէս նմուշ առաջ բերենք մի քանի թարգմանաբար հատածները.

Ծանօթացնեմ իմ անձը ձեզ — Պետերբուրգի եմ «Լիբերալ»:
Սիրում եմ ես գալ սպարէզ,
Ստապարիկ հետ խաղալ:

Զգոյշ եմ ես, թէպէտ անբիծ,
Ոգտտ խօսքի սիրահար,
Կասկածելի շատ մարդերից
Փախչում որպէս դիւահար:

«Օսթրոթգեներալ» ծամելուս
Խոնարհ ողորջնս Սարուլէին,
Բայց Ռուս խաւին նոր աշխարհ,
Ուսանողներ արձակուին:

Ազատ պատուիրակին հուր,
Խաւարի տեղ լոյս բաղձամ.
Թէպէտ, ընկեր, միակցելու
Հազիւ թէ քեզ երգում տամ:

Շաղկապտելու եմ քաջ
Թէկուզ խօսալ սկսեմ...
Բայց Սիբիրն իմ առաջ,
Վախում եմ որ խիստ միսեմ...

Բիրտ անձանց տխմար «Նս»ին
Զոհ է գնում Ռուսաստան.
Գոնէ մեր թշուառ կէսին
Սոսկ մարդի իրաւունք տան:

Պէ՛տէն լեզուիս կաշկանդ դրեց,
Միսկու օրով եմ խօսում...
Ամենուրեք միշտ անխաղախ՝
Ճշմարտութեան ջատագով՝
Յարկից անգամ չունեմ վախ:

Այդ երկար երգի մէջ կան այսպիսի արտայայտութիւններ ևս.

«Հոգիս հրահրիչ անչէջ բոցով
«Յեղափոխութեամբ եմ շնչում»

և ապա

«Գրաքննիչի անպիտանութեանց դէմ»
«Համարձակ ատելութիւն կը տածեմ»:

«Ս»

ՆԱԽԱԿ ՌՈՒՍԻԱԷՆ

Պետերբուրգ 11 (Ն. Տ.) դեկտ. 1904

Մայրաքաղաքի լրագիրները յայտարարեցին, որ հայոց եկեղեցապատկան կառուածքները կը վերադարձնին հայկական հոգևորական կառավարութեան:

Այս առթիւ ազդարարելով, Պետերբուրգի պատկառելի եւ ծանրակշիռ «Նովոստի» թերթը «Օտարի սեպհականութիւն» վերնագրի տակ առաջ նորոգող յօդուած է նուիրել, որտեղ ասում է.

«Այս հարցը ահագին բարդական նշանակութիւն ունի, ոչ թէ միայն Ռուսահայոց, այլ և ամեն Ռուսաց արդարախոհ դասակարգի համար: Այս պատճառով ցանկալի է, որ գոնէ համառօտակի յիշատակուի այդ գումարների պատմութիւնը և երևան հան-

ութիւն այն պատճառները, որ դրդեցին կառավարութեան սահմանելու, նոցա վերայ ամենախիստ վերահսկողութիւն (կոնտրոլ) և Հայ-Ռուսաւորչական հոգևորականութեան իրաւունքները սահմանափակել, այդ դրամագլխների դործադրութեան նկատմամբ:

Այդ դրամը հաւաքուած է երկար տարիների ընթացքում եւ գումարուած են ոչ թէ իբր տուրք կամ հարկ, և ոչ էլ հայոց մէջ սահմանած որեւէ ստիպողական պարտաւորեցուցիչ կերպերով՝ այլ բացառապէս անհատական և կամաւոր նուիրաբերութեամբ. մեծաւ մասամբ կտակարարները կտակելով մեծ գումար, պարտաւորել են հոգևորականութեան որ դրամագլուխը իրենց ցուցման համեմատ գործադրուի:

Այսպէս եղել է շատ տարիներ. եւ ոչ ոք չէ կասկածում, որ Ռուսաստանի հայերը բարեգործական նպատակների համար ստացած գումարները գործադրեցին հակառուսական պրօպագանդայի կամ «յեղափոխական գործի» համար: Գոնէ այդպիսի կասկած չկար մինչև այն ժամանակ, երբ կովկաս հաստատուեց այժմ վախճանուած վէլիչկօն, որը «կավկազ» լըրագրի խմբագրապետութեան պաշտօնը ստանձնելուն պէս, յանկարծ բացականչեց «Հայրենիքը շտապեցի մեզ է»: Առանց ի նկատի ունենալու որ հակապետական գաղտնի որեւէ կազմակերպութեան միջամտութիւնը այդ նպատակով սահմանուած գաղտնի ոստիկանութեան պաշտօնն է, վէլիչկօն ոչ միայն փնտաւ, այլ և մատնանիշ էր անում... «կավկազ» ի խմբագրի համար հայկական եկեղեցին առանձնակի վտանգալի թուաց և նա սկսեց պայքար մղել մի շարք «գրականական» մատնիչութիւններով, անտես անելով այն փաստը, որ հակառակ կողմը զրկուած էր իր վերայ բարդած զրպարտանքը մամուլի միջոցով հերքելու կարողութիւնից:

Կովկասեան լրագիրների ընտիրները, որպէս «Նովոյէ Օբզորէնիէ» և այլք ջանացին վիճել և փաստաբանել հակառակը, բայց շատ հանգամանքներում անկարող եղան աւելին անել, որովհետև փոխարքային տրուած իրաւասութեան շնորհիւ թէ՛ «Նովոյէ Օբզորէնիէ» և թէ՛ այլ նման թերթերի հրատարակման իրաւունքը 12 ամսի փոխաբէն 4 ամսով սահմանափակուեց:

Վէլիչկօն յանդուգն և յամառ ամբաստանութիւնը հայոց ժողովրդի վերայ իր անտեղութեամբ եւ ակնյայտի նպատակաւոր քաղաքական սանձարձակութիւնը — սահման չունէին:

Այդ ժամանակ առաւել ևս դժուար կացութեան էր մատնուած կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց Մկրտիչ Ա. Դա մի ընդարձակ խելքի տէր մարդ եւ հայ հոգևորականութեան գլուխն է, և ոչ թէ «մի համալ եւ սուտ-ճգնաւոր». դա մի հազուագիւտ գործիչ է և մի մարդ անաչառ դէպի արդարադատութիւնը:

Ի՞նչ էք կարծում, ինչի՞ մէջ էին մեղադրում Մկրտիչ Ա.ին — Սորա մէջ որ նա միշտ բոլորին և ամէն մէկին ճշմարտութիւնը երևան էր հանում, վրդովում էր անարդարադատութեան դէմ, վարդապետում էր սէր դէպի ընկերը, եւ սրբազան տաճարի ամբիոնից քարոզում էր բռնութեան չարիքի մասին, որի զոհը Աստուած, որդին եղաւ:

Այս գերագոյն յատկութիւնները իւր կոյման սրբազան պարտաճանաչութիւնը և հովուի կենցաղավարութիւնը, որ ապրել է ռուսացանում, ապրել «Աստուածահաճոյ կերպով», բացատրեցին «մարդկայնօրէն» և մամուլի մէջ կաթողիկոսին մեղադրեցին յեղափոխական պրօպագանդայի եւ հակապետական վարուեցողութեան մէջ:

Կաթողիկոսին այդպէս մեղադրանքներ բարդող մարդիկ անշուշտ խոստովանում էին, որ ճշմարտութիւնը, անաչառութիւնը, սէր դէպի ընկերը և բռնութեան վրդովմունքը կառուարութեան ոչ թէ թշնամիներն, այլ ամուր դաշնակիցներն են. բայց երբ մարդ չար է, նա կուրանում է եւ սկսում է խօսալ հակառակ իր տեսածին:

Միաժամանակ ճանկական Հայաստանում տեղի էին ունենում համայնական կոտորածները, և ռուսահայերը չէին կարող անզգայ մնալ իրենց տանջող եղբայրների աղէտին և կրծին և գնացին նոցա օգնութեան: Հաւաքում էին դրամ, պաշար, իսկ աւելի երիտասարդները գնում էին իրենց եղբայրների հետ մեռնելու:

Այս վերջին հանգամանքը առանձնակի «արատաւորեց» հայերին վէլիչկօն աչքում, որը իրեն ջերմ դաշնակից ունէր հայոց հարցը «ճշմարտապէս» բացատրող մի մարմին՝ յանձին «Նովոյէ վրեմիան»:

Ահագին աղմուկ բարձրացաւ «յառնու ռուսականութեան» պայքարողները «անքաղաքագիտութիւն» էին համարում իրենց դէմ պայքարող ազատամիտ մամուլի պաշտպանողական վարմունքը, առարկելով իբր թէ ռուսահայերի պատճառով Եւրոպայի հետ յարաբերութիւնը կարող է խախտուել. իսկ «Նովոյէ վրեմիան» այնքան առաջացաւ, որ սկսեց խօսալ թէ տաճկական գաղաւթութեանց, այլ հայոց տաճիկների վերայ կատարած գաղաւթութեանց մասին:

Իսկապէս շատ վերաւորիչ և ստոր էր այդ...

Այդ ժամանակից ի վեր հայոց «սեպարատիզմը» (անջատական ոգին) հանգիստ չէր տալիս վէլիչկօն, «Նովոյէ վրեմիային», «Մատկոմի կիւսայ վէդօմօստիին» և նախկին թատերական ծաղրածու իսկ այժմ լըրագրական «չարագործ» պր. Պալմին, որ «Չէրնամօրսկի վէստնիք» լըրագրերն է:

Բացարձակ և գաղտնի կերպով մի ամբողջ ժողովուրդը, ծուղակում էին մի խաղաղ, արդարաւայնաբան, եւ դեռ Եկատերինս խորհրդի:

յից կայսրուհու ժամանակներին
Ռուսիայի գաղափարը արդիւնաւորութեամբ
մէկին կերպով գինեգործու-
թեամբ պարագայով և ուստաց արդիւ-
թեամբ պարագայով մեծ զարկ տուող ժո-
ղովուրդը Հայոց եկեղեցու վերայ մի
չարք մեղադրանքներ բարդեցին եւ
սկսեցին տածել շղայնական և խիստ
աղքէի ընկնող անհասարակութիւն
գէպի նաւ:
Բնական է, որ կտակարարութեանց
հոսանքը յանկարծ ոչ թէ կանգ ա-
ռաւ, այլ դադարեց, որովհետեւ բա-
րեկեցիկ հայերը ասում էին. — «Մենք
կտակներ ենք անում ոչ թէ նպաս-
տելու մեր իսկ երկրի հետ կռիւ մը-
ղելու, այլ հոգեւոր և կրթական մեզ
յայտնի պէտքերը հոգալու համար:
Մենք նորոգեցնեմք լաւ ճանաչում
ենք նոյն, որոնց մենք հաւատում
ենք դրամ յանձնելու. իսկ մեզ ա-
սում են «Մի՛ հաւատացէ՛ք» և մինչև
իսկ արգելում են մեր եղբայրներին
օգնելու:
Բացի այդ, դեռ կենդանի խոշոր
կտակարարներ լուրջ կերպով մտա-
դիր էին դատարանական միջոցով ի-
րենց կտակած դրամները յետ պա-
հանելու:
Բայց պէտք է յուսալ, որ այդ բա-
նի պէտք չկայ այժմ, և նորոգեցնու-
թեանը նորոգելու կը տեղան յոր-
դառաւ կերպով. այժմ երբ հաշա-
տարմունքները դարձել է նշանաբան,
որի միջոցով միայն հնարաւոր է հա-
տարակական ոյժերը կազմակերպել և
գիմել առաջ գէպի երկրի ցանկա-
լի զարգացումը, հայերին չը հաւա-
տալու ոչ մի հիմունք չը կայ, մանա-
ւանդ անտեղի է խնամատար հանգի-
սանալ այն բանի, որ իրենք են տը-
ւել և իրենց է պատկանում:
Թերեւս այս խօսքերը դուր չը
գան Պր. Գրինգուոտին. . . Տէ՛ր ընդ
նմա՛. Ո՞վ է հիմի այդպիսիների վե-
րայ ուղղութիւն դարձնում»
(Ս)

**ՌՈՒՍԻԱԻ ՀԱՅ
ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԹՅՆԵՐԻ**
ԽՆԴԻՐԸ

Թէև միշտ կը խօսուի ու կը հրա-
տարակուի թէ չարայիշատակ Բլեվէի
օրով Հայաստանեայց եկեղեցիի խը-
ուած կալուածներն ու դպրոցները
պիտի վերադարձուին Հայ ազգին,
բայց մինչև այժմ պաշտօնապէս տա-
կաւին ոչինչ գործադրուած չէ: Ընդ-
հակառակը, աւելի խստութիւններ
ներկայացնող թղթակցութիւններ կը
տեսնուին կ. պօլսի լրագրողներին մէջ
ուր կը շարունակեն սուղանին գո-
վեստներ չափել կրիկիտի կաթողի-
կոսին ընծայած դիւրութիւններին
համար:
Մեր ստացած վերջին լուրերին
համեմատ, Ռուսիայի բարձրագոյն
հայ հոգևորականները խնդրագրով
մը դիմում ըրեր են վերջերս այս
գործին նկատմամբ և յուսադրուել
է իրենց, կովկասի Հայերն ալ կը
խորհին եղբւր իրենց կողմէ յատկա-

պէս պատուիրակութիւն մը ղրկել
Պետերբուրգ իշխան Միքայէլին, ինչ
պէս որ Լեհերն ու Հրեայներն ըրին
և իրենց փափաքներ մանրամասն
ըէն և որոշ կերպով յայտնելով բե-
րանացի, անոնց գործադրութեան
հրամանն ստացան:

ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱԶԱՐԳՆԵՐԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ Տ. ՐՈՒԷՎԷԼԻ ԵՒ
ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՆԵՐԸ

Եգիպտոսի Ազգ. վարչութիւնը
հեռագրով իր խնդակցութիւն և շը-
նորհաւորութիւններ յայտնած ինե-
լով Տ. Րուզվէլիին իր նախագահա-
կան վերջնորոշութեան համար, Տ.
Րուզվէլի իր շնորհակալութիւն յայտ-
նեց է մեր Առաջնորդարանին, Ե-
գիպտոսի ամերիկեան դիւանագիտա-
կան գործակատարի փոխանորդ Տ.
Մորկընի միջոցով:

ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՇԱՅԻ ԿՏԱԿԸ

Հանգուցեալ Տիգրան բաշա տ'Ապ-
րո 1899 ապրիլ 24 թուակիր կտա-
կագրով մը ազգին կը թողու 50.000
ֆր. որպէսզի հող մը գնուի, «եթէ
կարելի է՝ ազգապատկան հողային
կալուածներուն կից» և անոր հասոյ-
թը յատկացուի Գահիրէի Ազգ. Ա-
ռաջնորդարանի ընդհանուր պէտքե-
րուն: Նոյնպէս, Գահիրէի հայ աղ-
քատներուն բաշխուելու համար կը
թողու 200 ոսկի:

Ի յարգանս իրենց հօր յիշատա-
կին՝ Տիգրան բաշայի զաւակները հե-
տեալ նուիրատուութիւնները ըրած
են.

200 եգիպտ. ոսկի Գահիրէի աղ-
քատներուն, 2500 զրչ. Որբախնամ.
ներու Խառն Թանձնաժողովին, 3000
զրչ. Գահիրէի Զէյթունի Բարեսի-
րացիին, 2000 զրչ. Լսարան Ընթեր-
ցատան, 1000 Աղքատախնամին, 1000
զրչ. Հայկական նուագաձուաց խում-
բին:

Ասոնցմէ զատ, հանգուցեալին
դուստրը Օր. Ինճի տ'Ապրո՝ կռաւ-
վարութեան իրեն յատկացուցած 16
ոսկիի թողակը նուիրած է Գահիրէի
աղքատներուն, պայմանաւ որ պզտիկ
դրամագրութիւններու ձևին տակ՝ ծա-
ռայէ անոնց մէյմէկ արհեստի կամ
գործի ձեռնարկելու:

(Ա.ՉԱՏ ԲԵՄ)

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԻԲԻԱ

Ակնի զաւառային վարչութիւնը
պատրիարքարան գիր մը ղրկելով՝
ձմրան առթով կարօտեալներին թըշ-
ուառ վիճակը նկարագրեր և անոնց
բաշխուելու համար նպաստ խնդրե-
ր է:

— Կ. պօլսի Խափազի Գալֆայ-
եան Որբանոցն որ 36 տարեէ ի վեր
հիմնուած է հոգելոյս Սրբուհի մայ-
րապետ Գալֆայեանէ, անցած տարի
հիմէն նորոգուած լինելով, այդ նորո-
գութեան տարելիցին առթով նոյ. 21/
4 դեկտ.ին հանգէս մը կտառուել է

Որբանոցին մէջ Պ. Պատրիարքին
նախագահութեամբ:

Գալֆայեան Որբանոցին մէջ պա-
տրարուած որբուհիների թիւը
30էն բարձրացած է այժմ 63ի եւ
ձախքերն ալ նոյն համեմատութեամբ:
Որբանոցն այժմ 750 ոսկի ծախք
ունի Սուրբանէն այս որբանոցի նը-
ւիրուած օրական հացի և միսի պա-
րէն և կալուածական մէկ քանի մա-
նըր մունը հասոյթներ 350 ոսկիի
չափ գումար մը կը գոյացունեն. մը-
նացած 400 ոսկին ալ խնամակալ տի-
կիները կը հոգան բարեւէր ազգա-
յիններէ հանգանակելով:

— Զէյթունէն գրած են պատրի-
արքարան թէ Ս. Աստուածածին
վանքին փոխ-վանահայր Տ. Սահակ
քահանայի հակառակորդ անձեր վան-
քին բանալիներն առեր ու յանձնե-
ր են Տ. Արսէն քահանային. սա ալ պաշ-
տօնի ձեռնարկել է առանց ստանա-
լու Հոգաբարձութեան հաւանութիւ-
նը զի արդէն Հոգաբարձութիւնը
կազմալուծուած է եւ վանք չյաճա-
խեր:

Ամեն. Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսը
Զէյթունի կաթողիկոսական փոխա-
նորդ նշանակած էր Արթ. Ներսէս վ.
Խապայեանն որ երբ պաշտօնին ձեռ-
նարկէ, Զէյթունցիներ կը յուսան թէ
այս անտեղութիւններ կը վերնան եւ
Հոգաբարձութիւնը դարձեալ կը կազ-
մուի:

— Կրիկիտի Ամեն. Տ. Սահակ Ս.
Կաթողիկոսը Կրիկիտի նաւահան-
գիստներէն Մէրսին հասեր է նոյ. 27/
10 դեկտ.ին, ուրկէ անցեր է Ա-
տանա դեկտ. 12ին. Մեծ պատիւնե-
րով ընդունելութիւն եղեր է իրեն:

— Պայազիտի Տ. Ներսէս քհնյ.
Քաջբերդունի որ քաղաքական ամ-
բաստանութեամբ բանտարկուած էր
երկար ժամանակէ ի վեր, ազատ ար-
ձակուել է:

— Զմիռնի նորընտիր առաջնորդ
Գեր. Եղիշէ Եպ. Դուրեան որ Ար-
մաշէն կ. պօլսի եկած էր, դեկտ. 2/15
ին Մէսոքերիի «Էքուադէօր» շոգե-
նաւով կ. պօլսէն մեկնած է իր նոր
պաշտօնատեղ երթալու համար:

Արմաշի դպրեմանքի փոխ-վանա-
հայրութեան պաշտօնը առժամանակ-
եայ կերպով յանձնուած է նոյն վան-
քի միաբաններէն Տ. Թորգոմ վար-
դապետին: Պաշտօնապէս նոյն վանքին
վանահայր պիտի ճանչցուի Օրման.
եան Ս. Պատրիարքը Գեր. Եղիշէ
Եպ. Դուրեան 400 հատոր գիրք նը-
ւիրել է Արմաշի դպրեմանքին. նաև
բանասիրական և կրօնական նիւթեր
տուել է սարկաւազներին, իրենց
վարդապետական քննքը պատրաս-
տելու համար:

— Բարադամեան Տիար Տիգրանի
երէց եղբայրը Տիար Թորոս Բարա-
դամեան որ 2000 լիրաի չափ նուր-
րած է Խափազի Ներսէսեան վար-
ժարանի վերաշինութեան համար, մե-
ռեր է դեկտ. 2/14ին:

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

Ս. Էլմիաճնի միաբան Երուանդ
«արկաւագ որ Լայպցիկի համալսա-
րանէն փիլիսոփայութեան տոքթորի
աստիճան ստացած էր, կիսէի հա-
մալսարանէն ալ շիւսանիէի աստիճան
ստացեր է «Հայաստանեայց եկեղե-
ցիին յարաբերութիւնները Ասորոց
եկեղեցիին հետ մինչև Ժ. դար» ա-
նուն իր ուսումնասիրութեան համար:

— Ս. Էլմիաճնի միաբան Սմբատ
սարկաւագ Բէրէրսպուրկի համալսա-
րանի արևելեան լեզուների բաժնէն
ընթացաւարտ ելեր է Ա կարգի վը-
կայականով: Սմբատ սարկաւագ իր
ուսանողութեան շրջանին մէջ պատ-
րաստած է Նոր Զուղացի Հայերի 600
եկեղեցական ձեռագիրների եւ Նա-
խավայի վանքի գրչագիրների ցու-
ցակները, Նոր Զուղայի Հայերին եւ
Սպահանի Պարսիկների ազգագրա-
կան ժողովածոն:

ՀԱՅԵՐ Ի ՊՈԼԿԱՐԻԱ

Ռուսոգի վաճառականներէն Տիար
Սարգիս Գուլումեան իր սեփական
հողի վրայ աղջկանց վարժարան մը
պիտի շինէ առաջիկայ դարունին: Ար-
դի վարժարանը ցած, խոնառ ու հա-
կառողջական է և արդէն անհրաժեշտ
նորոգութեան մը պէտքը քանիցս
չեշտուած էր, սակայն պատրաստ գու-
մար մը չգտնուելուն պատճառով կա-
րելի չէր եղած վերաշինել: Աղջկանց
վարժարանի այս անկասկած հանգա-
մանքներին պատճ. ուով շատ Հայ ծը-
նողքներ իրենց աղջիկներ օտար կըր-
թական հաստատութիւններ կը զըր-
կէին: Բուսուգ մանչերին յատուկ
վարժարան մ'ունի արդէն որ քանի
մը տարի առաջ շինուած է. եւ երբ
Տիար Գուլումեանի շնորհով աղջ-
կանց վարժարանն ալ նորէն շինուի,
Հայ ծնողքներ պատճառ չպիտի ու-
նենան իրենց աղջիկներ օտար դաս-
տիարակների յանձնելու:

ՀԱՅ ՌՈՍԱՆՈՂՆԵՐ ՅՈՒՐՈՍ

Պէլժիգի մայրաքաղաքի Պրիւստե-
լի Գոնսէրվադուաէն այս տարի ա-
ռաջին մրցանակով շրջանաւարտ ելեր
է Տրապիզոնցի Տ. Դաւթեան երի-
տասարդը, որի ջուրթակահարի տա-
ղանդը գնահատուել է մասնագէտ
ներէ կողմէն:

Տ Ե Ղ Ա Կ Ա Ն

Փոքրաթիւ հայ գաղութի մէջ ալ
այս միջոցի մահեր նշանակելու դըժ-
բաղութիւնը կունենանք:

Կիրակի օր կատարուեցաւ Տիար
Միքէլ Հախնազարեանցի թաղման
տխուր հանգէսը: Իբրև վաճառական
ունեցեր է իր փառաւոր ժամանակ-
ներ. բայց բաղդը վաղուց դադրած
լինելով իրեն ժպտելէ, ստիպուած էր
իւր նոր կեանքի պահանջներին հա-
մակերպել, որին դիւրութիւններ ըն-
ծայելու համար յօժարակամ կալակ-

ցէին իրեն և կօգնէին տեղիս Ռուսիացի Հայ պատուաւոր վաճառականներ, Տիարներ Ս. Միրզայեանց, Գ. Հայրումեանց, Գ. Հնչուբեանց:

Մեր ջերմ ցաւակցութիւններ հանգուցեալի պարագայներին:

ՌՈՒՍԻԱ

Ռուսիայի դատական նախարար Մուրավիեֆ կոմսը կը պնդէ իր հըրաժարականի վրայ իրեն գաղափարակից բարձրաստիճան ուրիշ պաշտօնատարներ ալ հրաժարական կուտան, զժգոհելով ներքին գործերի նախարար Միրսքի իշխանի ազատական ձգտումներէն: Նիքոլա ցարը վարանոտ վիճակի մը մէջ կերևի. մինչև հիմա զեռ չհրատարակուեցաւ Սահմանադրութիւնը. կը վախցուի որ ինքնի կուսակցութիւնը յաղթանակէր տանի վերջապէս և իշխան Միրսքի պաշտօնանկ լինի: Յոյցեր, անկարգութիւններ, ոստիկանութեան և ցուցարարներ միջև ընդհարումներ կը շարունակուին փողոցներին մէջ: Ռուսիայի ներկայ վիճակը յիշեցունել կուտայ 1789 թուականը, Ֆրանսիայի պատմութեան մէջ դարագլուխ կազմող այդ մեծ թուականը:

ԳԵՐՄԱՆ ՊԱՏՈՒՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Ի ՀԱՊԵՇՈՒՍԱՆ

Գերմանիայի կողմէն յատուկ պատուիրակութիւն մը այս ամսի 15ին Պէրլինէն ճամբայ ելած է դէպի Հապէստան, Մէնելիք Բ. կայսրին հետ առևտրական դաշնագիր մը կնքելու և վիզէլմ կայսրի նուէրները յանձնելու համար: Պատուիրակութեան կողմէն կայսերապահ գունդէն մաս մը զօրք, թէ՛ պաշտպանութեան եւ թէ՛ նշանակաւոր քանակի մէջ կատարուելիք պաշտօնական ներկայացումներին համար: Վիզէլմ կայսրի հրամանով, յիմնապետ մը, ենթասպայ մը և ինը զինուոր առնուած են զանազան գունդերէն որոնք դեկտ. 14ին Բոցոտա գնացին ու հոն սպառազինուեցան զրահներով ու նիզակներով:

ԹԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Ինչպէս ամեն լրագրիւններ, Արմենիան ալ կը դուրսի ծանուցումներ հրատարակելու համար. անոնք որ պէտք կուենան Արմենիայի միջոցով մէկի դիմում առնել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ են ընդունել իրենց ծանուցումներ, ըստ լրագրական սովորութեան: Ծանուցումները գրիւններ նշանակուած են Արմենիայի ճակատը, տառէն վրայ հաշուելով. 1 երկարագիր (զվարդի) համար 2 սանդիւմ և 1 բոլորգրի համար 1 սանդիւմ, 3 անգամ գրուելիք ծանուցումը գրիւն վրայ 10 անգամ կը լինի. 10 և աւելի անգամ գրուելիք ծանուցումը գրիւն վրայ 0/0ին 30 անգամ: Սակարկութիւն չընդունուիր:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւալ գիրքերը.

Լուսինեան. Նոր Բազմիք Պատկերազարդ Ֆրանսուայ, Երկու խոշոր հատորներ, մանրատառ և եւասիւն (ամէն մէկ սիւնը 73 տող), որոնց Ա. ք. 1061 և Բ. ք. 816 երեսներէ կը բաղկանայ: Ամէն մէկ բառի առջև անոր համապատասխան հայերէն բառերը գրուելէ զատ՝ անոր զանազան առումներ և գործածութեան ոճեր ալ մանրամասնօրէն բացատրուած են: Շատ բառերի (կենդանիներ, գործիքներ և այլն) առջև գրուած են նաև անոնց պատկերներ, աւելի որոշ կերպով նշանակելու համար զանոնք: Ֆրանսերէն լեզուով զբաղողներին դիւրութիւն մը ընծայելու նպատակով՝ սոյն բառգրքի աշխատասիրողը, Բարձր. Իշխան Լուսինեան, որ ոչ մի չափ չսկսկաւեր անկէ, երկու հատորին միանգամայն գին նշանակած է 25 ֆր.

Լուսինեան. Բառարան Հայերէնէ Գաղղիերէն (Հայերէն չափ ոճերի և առացումների ֆրանսերէն թարգմանութիւններն ալ գրուած են): Բառագրք. Շքեղ կազմով. 10 ֆր.

Արտուր Հայաստանի կամ Տեղեկագիր Բալուայ, Քաբերդու, Չարսանճագի, Ճապաղուրի և Երզնկայու: Թաւերուած ըստ խնդրանաց ազգասիրաց «Խիզան գաւառ»: Աշխատասիրեաց Պողոս Ծ. Վ. Նախանեան. 2,25 ֆրանգ:

Եղիազար Մուրադեան. Քննական Պատմութիւն Արշակ Բ. և անոր Պապ որդւոյն (Հայոց պատմութեան մէկ կարևոր կէտին վրայ քննադատական տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղաբէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում իրան և այն ազգին, որին պատկանում է պատմութիւնը»): 2 ֆր. 50

Բալուրան. Կիպրոս կղզի (Ա. Աշխարհագրական և պատմական տեսութիւն. Բ. Հայ գաղթականութիւն): 1 ֆր. 25

Բախաւերի հրատարակած գիրքերը մեզ յայտ կը ծախուին Մարսէլի մէջ մինեոյն գրիւնով ինչ որ Բարիդի մէջ «Բանասէր» խմբագրատունը:

ԵՒՐՈՊԵՐԻ ՀԱՄԱԼԵՐ

Շէքսպիրի ՀԱՄԼԵՐԻՆ որ արևմտեան աշխարհաբար լեզուով հայերէնի թարգմանած է քաջ անգլիագետ Տիար Գարեգին Թ. Փափազեան, կարելի է ստանալ նաև Արմենիայի խմբագրատունէն:

Տպագրուած է վիեննայի Միլիթարեանց տպարանը, մաքուր թղթի վրայ և ունի մեծ ութանկ զիրքով 183+ի գ. երես:

Գինն է 2 ֆրանգ և 50 սանթիմ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

ԲԱՅՆԻ

«ԿԱՅԾԵՐ» հատոր առաջին, գինն է 5 չիլինգ

և

«ԿԱՅԾԵՐ» հատոր երկրորդ և վերջ (լրակատար) գինն է 7 չիլինգ:

«Կայծեր» Բ. հատորի բաժանորդները պէտք է ուղարկեն մեզ անգործագրերը, իրենց այժմեան հասցէն և մէկ չիլինգի նամակագրով՝ ճանապարհածախսի համար, իսկ նորատիպ «Կայծեր» առաջին հատորը գնելու դէպքում, կը զիջուի այդ պահանջուած մէկ չիլինգը:

Բաժնի վերջերս լոյս տեսած «Սաւառ» — 8 չիլինգ, «Դաշիք-քէկ» — 8 չիլ., «Մակի Աքադադ» — 3 չիլինգ և միւս գրքերը ցանկացողները պիտի ուղարկեն դիմեն մեզ հետեւալ հասցեով. —

Mm RAFFI,
32, Richmond gardens,
Shepherd's bush,
London, W.
(England)

SETH. J. MESROVP. History of the Armenians in India (From the earliest times of the present day). 5 fr. 50

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ (1794-1894) ՅՈՒԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձին առթիւ 1894 թուականին հրատարակուած այս միաձալ զիրքով և լուսատիպ (phototypique) չքեղ պատկերի մեծութիւնն է 50x35 հարբերորդամէթր և տպուած է 70x45 հարբերորդամէթր քարտուի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով: Մէջտեղը գրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին, Տ. Թարուծին ԲՅՆ. Շմաւոնեանի, պատկերը և բոնորտիքը՝ 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագրիւնները, անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետների պատկերներով:

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհածախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարսկաստանի համար 2 ֆրանք և 50 սանթիմ:

Գալեմքեարեան Հ. Գ. — Պատմութիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա. 1794-1860: Մէկ լուսատիպ պատկերով: Գինն է, ճանապարհածախքով մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Վերագրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛ գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ ղրկելով:

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու գտնուած գիրքերի մանրամասն ցուցակը հրատարակուած է Արմենիայի 17րդ շրջանի 38, 39 և 40 թիւերին մէջ:

Ոչ թիւերէն յանդապէս աւելի ազատ լինելով, պատրաստ ենք ձրիւս:

պէս ղրկել անոնց որոնք կը փափանքին մեր գրացուցակներ ունենալ, եթէ գոնէ 50 սանթիմ ղրկելով գիրք ուղեն մեզնէ նախապէս, այդ ուղուած գրքի ծրարին մէջ գրուելով կը ղրկուին գրացուցակներն ալ:

Ամեն երկրի փոստերը, քանի՛ սանթիմի համար ալ լինի, մանաւոր փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար Մարսէլի մէջ:

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ (ՀԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՑԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՅԱՐՑԻՆ ԳՈՐԾՈՒԹԱՆԵԱՆ
1894

Պուլկարի անկախութեան հետևանքէ մէկին, Չաքարիա Սթոյա, նովի, որ իր ընդունակութեան շնորհով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յետագային ժողովի նախագահ դառնալ խոտ հետաքրքրաշարժ կենսագրութիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաև Պուլկարի Թիւրքի լուծէն ազատելու աշխատող պուլկար հայրենասէր յիշա. փոխակաների գործունէութեան ըմբատին: Սկիզբը գրուած է նաև հեղինակին, Բորիսէօր Լուի Լըժէի, և թարգմանչին միջև եղած թղթակցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգմանութեան առթիւ:

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Չարմաք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ընթերցողների հետաքրքրութիւնը չարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացիի այս վաւերական պատմութեան վրայ»:

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանգ և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակութեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանգ է):

ԻՄ ԴԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐ

(Կ. ՊՈՒՍՏԵ ՀԱՅՈՑ ԳԵՆԷՐԷՆ ԱՐՄԵՆԻ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԱՊԵՐԳ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան ախպարապետներէ մին ուր կը տեսնուի թիւերայական մի հայր իւրաքանչեւ ուսում վարժութեամբ ունի փչալորէնների պատճառ դարձած է և վերջի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ: Գին 1 ֆրանգ:

ԵՒՐՈՊԵՐԻ

Գ. ԳՈՐԾՈՒԹԱՆԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԵՐԻ

Le Libraire François CARRIERE
Marseille — Imprimerie du Midi